

Další dvojskvost z Kabinetu pro studium českého divadla IU-DÚ

Pavel Drábek

Eva Šormová a kolektiv. *Česká divadelní encyklopedie: Česká činohra 19. a začátku 20. století*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav a Academia, 2015. 2 svazky; celkem 1 296 stran.

[orientace]

Na sklonku roku 2015 vydal Kabinet pro studium českého divadla pod vedením hlavní redaktorky Evy Šormové monumentální, dvojdílný slovník věnovaný české činohře 19. a začátku 20. století. Po encyklopedii divadelních souborů (2000), *Českém tanečním slovníku* (2001), *Hudebním divadle v českých zemích. Osobnosti 19. století* (2006) a české a německojazyčné upravené redakci encyklopedie *Staršího divadla v českých zemích do konce 18. století* (česká verze 2007; německá redakce 2013) vychází šestý svazek, a to hned o dvou dílech.

Recenzovat výsledek dlouholeté týmové práce předních českých divadelních historiků ve velkolepém pojetí *České divadelní encyklopedie* je věc jednak snadná a jednak obtížná. Snadná proto, že lze mnoho chválit, v úctě obdivovat či se zalíbenou fascinací promýšlet; obtížná proto, že lze sotva adekvátně pojmout a ocenit tento olbřímí výsledek v několika odstavcích (natož pak hledat nějaké nedostatky – na což hned zkraje rezignuji; marná snaha). Toto je ve všech ohledech fundamentální práce a moderní historiografický stavební kámen v poznání české kultury a divadla jako jejího (bez nadsázky) klenotu. Pocta, která se tu českému divadlu podává, je velkolepá a důstojná.

Slovník nadpisuje, že je věnován činohře. To však není zcela pravda – přesahy do jiných divadelních žánrů a oborů jsou

velmi časté. Tak se vedle herců, režisérů, ředitelů společností, dramaturgů a dramatiků vyskytují i další klíčové osobnosti – etnograf a sběratel lidových her Julius Feifalík, historik divadla a editor her Ferdinand Menčík, knihkupci a nakladatelé Ignác Leopold Kober či Jan Hostivít Pospíšil, divadelní malíř (např. Angelo Quaglio), divadelní intendant Alois Pravoslav Trojan, překladatel Sofokla Josef Končinský, divadelní kritici a publicisté Josef Krasoslav Chmelenský či ochotnický divadelník, občasný překladatel a především kritik Ignát Herrmann. To je záběr úctyhodný a znamenitý: ukazuje divadlo nejen jako artefakt – tu podívanou, co předvádí „bídny toliko kejklíř, | Jenž se hodinku na dívadle namáhal“ (*Macbeth* 5.4.46–47; př. J. J. Kolár) – ale také jako organismus, ekonomický a obecně kulturní faktor. Zahrnutí těchto dalších profesí je nesmírně důležité.

Podobně velice oceňuji, že tu jsou zařazeni loutkáři – Jan Flachs, František Hanuš, rozkošatělá rodina Kopeckých, Josef Meissner a další (chybí tu však západočeský Karel Novák!) – a pak také významní ochotníci: a to nejen versatilní Ignát Herrmann, ale také východočeský dramatik píšíci pro ochotníky František Josef Janke nebo pojizerský ochotník Věnceslav Metelka.

Dva otazníky přesto mám. (1) V pokrytém období se vyskytují jistě i případy anonymní či pseudonymní. Do *Staršího divadla*

takové případy zahrnutý jsou; v tomto svazku ovšem nikoli. Je to úmyslné? (2) V úvodu Eva Šormová vysvětluje rozčlenění divadelníků do jednotlivých údobí – takže kupříkladu Václav Thám či Prokop Šedivý jsou zařazeni v tomto díle, nikoli ve *Starším divadle* a Jaroslav Kvapil na rozdíl od své ženy Hany si musí počkat na svazek další. Tyto případy chápu. Překvapující ovšem je, že například Jiří Karásek ze Lvovic (1871–1951) je zařazen v současném svazku, zatímco divadelní překladatel a literát Bohdan Kaminský (vl. jm. Karel Bušek; 1859–1929) tu zařazen není a patrně bude v díle následujícím. Onen druhý dotaz má ale své důsledky – a kdyby šlo jen o to, že bude heslo v jiné knize, je to maličkost. Jde ale ovšem o víc, jak zmíním níže.

Na dalších svazcích se už pracuje: *Německá činohra v českých zemích v 19. století* (garant Berenika Urbanová), *Česká činohra 1900–1945* (garant Petra Ježková) a *Česká činohra 1945–1989* (garant Martin J. Švejda). Přesto se významně mění celý projekt jako takový. Jak ve své zprávě v posledním loňském čísle *Divadelní revue* podala Petra Ježková, intence v současnosti prochází zásadní proměnou, která vyplývá spíše z vnějších daností a trendů, jež hrají ve prospěch elektronických medií. Dlouhodobý lexikografický výzkum završený knihou dnes již nenachází donátora (čeští poskytovatelé grantů – Grantová agentura ČR ani Ministerstvo kultury – takové projekty nadále nepodporují). Pokračováním velkoryse proponované řady slovníkových prací, která by obsáhla české profesionální divadlo v celé jeho historické rozloze a žánrovém spektru, tak jak si ji kdysi vytýčili pracovníci Kabinetu pro studium českého divadla, je tedy encyklopedie.

Tedy následující svazky budou, ale *výhradně elektronicky!* Na jednu stranu je zprávo deseti let, že se *Česká divadelní encyklopedie* postupně dostává na internet (viz <http://encyklopedie.idu.cz/>). Na stranu druhou je velká chyba, že by se takto fundamentální výzkum zcela zakladatelského rázu měl přesunout do virtuální, klikatelné sféry. Je tedy mnoho co slavit – znamenitý dvojskvost a elektronická publikace starších svazků. Zároveň si dovoluji zakončit jinak:

Apel na Ministerstvo kultury ČR: Vážené Ministerstvo kultury ČR, prospějte prosím ještě více české knižní, divadelní a vůbec intelektuální kultuře a zavažte se podpořit *knižní, hmotné* vydání následujících svazků *České divadelní encyklopedie*. Všichni, kdož jsme alespoň třicátníci, máme doma staré diskety a nefunkční CD, na kterých stojí „Life Data“ nebo „Life-Long Guarantee“ a podobně. Pokaždé, když na ně pohlédneme, tak si se slzou v oku a píchnutím u srdce povzdechne, jak ten jejich „Life“ rychle minul. Podobně jako ve votivních službách středověku, tak v digitální éře trvá věčnost zhruba 20 let. Proto si dovoluji apelovat na význam kultury a jejího hmotného dědictví, které se přece jen hůře maže, vypíná, přepisuje, aktualizuje, kopíruje či systémově chybně zobrazuje. Od dob Gutenbergových a déle se zatím, tuším, nestalo, že by kniha zahlásila: „Connection Error“ nebo „Chyba připojení v síti“ nebo „Server neodpovídá. Vyčkejte.“

Podpořte knižní vydání. Investice do *České divadelní encyklopedie* se bude zúročovat dlouho – jak znám divadelní historiografii a historiky, bude to počínání bez konce.

DOI: 10.5817/TY2016-1-17